

คำเรียกสีในพจนานุกรม ฉบับมัตชน

Color terms in Matichon Dictionary of the
Thai language

ณรงค์กร รอดทรัพย์^{1*}

Narongkan Rodsap^{1*}

^{1*} อ., ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

* Corresponding author : e-mail : aranyikaram_sala@hotmail.com Tel. 0-5596-2037

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เสนอผลการศึกษาคำเรียกสีในภาษาไทยซึ่งรวบรวมไว้ในพจนานุกรมฉบับมติชน สรุปได้ว่าระบบคำเรียกสีในภาษาไทยประกอบด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน คำเรียกสีไม่พื้นฐาน และคำขยายคำเรียกสี เมื่อพิจารณาคำเรียกสีตามชนิด พบว่าพจนานุกรมฉบับมติชนรวบรวมคำเรียกสีแต่ละชนิดไว้ 2 ลักษณะ คือ การให้คำนิยาม และการรวบรวมเป็นคำตั้ง ลูกคำ หรือส่วนประกอบของคำตั้งและลูกคำ

คำสำคัญ: คำเรียกสี และพจนานุกรมฉบับมติชน

Abstract

This academic paper presents the result of an analysis of Thai color terms that were collected in Matichon Dictionary of the Thai language. It is found that the Thai color terms system consists of the basic color terms, the non-basic color terms and the modifiers of color term. Regarding the types of color term, each color term is collected in thesaurus 2 characteristics such as Definition and Collection that is main word, sub word or part of main word and sub word.

Keywords: Color terms, Matichon Dictionary of the Thai language

บทนำ

คำที่ใช้เรียกชื่อสีในแต่ละภาษานั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา คำเรียกสีในภาษาใดภาษาหนึ่งสามารถสะท้อนให้ผู้ศึกษาเข้าใจระบบการรับรู้ธรรมชาติที่แวดล้อมตัวผู้พูดภาษานั้นๆ และช่วยให้เข้าใจระบบความหมายของคำเรียกสีเอง อีกทั้งเข้าใจส่วนหนึ่งของการมองโลกของผู้พูดภาษานั้นๆ ด้วย ด้วยเหตุที่หมวดคำเรียกสีมีความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาคำเรียกสีที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับมติชน เนื่องจากเห็นว่า เป็นพจนานุกรมซึ่งค่อนข้างเป็นปัจจุบันมากที่สุด ทั้งยังแสดงคำศัพท์และความหมายตามที่ใช้กันอยู่ นอกจากนี้ก็ยังมีได้มีการศึกษาคำเรียกสีซึ่งปรากฏในพจนานุกรมฉบับมติชนไว้โดยเฉพาะ กอปรกับการศึกษาระบบคำเรียกสีย่อมสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์หรือระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคมไทยปัจจุบันได้ทางหนึ่งด้วย

การศึกษาระบบคำเรียกสีภาษาไทยซึ่งปรากฏในพจนานุกรมฉบับมติชน มีกรอบแนวคิดสำคัญคือ

คำเรียกสีพื้นฐาน

เบอร์ลิน และเคย์ (Berlin & Kay. 1969; อ้างในอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538 : 4 – 8) ได้ให้คุณสมบัติของคำเรียกสีพื้นฐาน (Basic color terms) โดยสรุปไว้ดังนี้

1. เป็นศัพท์เดี่ยวหรือเป็นคำที่ไม่สามารถเดาความหมายจากส่วนหนึ่งส่วนใดของคำศัพท์ได้อาทิ คำว่า “เหลือง” “น้ำตาล”
2. มีความไม่ซ้ำซ้อนหรือร่วมความหมายกับคำเรียกสีอื่นๆ
3. ไม่ใช่คำที่ใช้ในลักษณะแคบกับวัตถุหรือสิ่งของบางชนิดเท่านั้น อาทิ “เบจ”
4. เป็นคำซึ่งฝังใจ โดดเด่นในความรู้สึกของเจ้าของภาษา
5. เป็นคำที่ใช้เรียกวัตถุหรือสิ่งของในธรรมชาติได้ อาทิ “ส้ม”
6. หากเป็นคำยืม ต้องเป็นคำยืมมานานแล้ว มิใช่คำยืมใหม่

เบอร์ลิน และเคย์ สรุปว่าสีต่างๆ ในโลกมีวิวัฒนาการอันเป็นสากล กล่าวคือ ทุกภาษาในโลกจะมีลำดับก่อนหลังดังนี้

1. ทุกภาษาในโลกมีคำเรียกสีประเภทขาวและดำ
2. ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีสามคำ คำเรียกสีที่สามคือ แดง
3. ถ้ามีคำเรียกสีสี่คำ คำที่สี่คือ เขียว หรือเหลือง สีใดสีหนึ่ง
4. ถ้ามีคำเรียกสีห้าคำ ภาษานั้นจะมีทั้งเขียวและเหลือง
5. ถ้ามีคำเรียกสีหกคำ คำที่หกคือ ฟ้ำ หรือน้ำเงิน (blue)
6. ถ้ามีคำเรียกสีเจ็ดคำ คำที่เจ็ดคือ น้ำตาล
7. ถ้ามีแปดคำ หรือมากกว่านั้น ภาษานั้นจะมีสีม่วง ชมพู ส้ม และเทา

ข้อสรุปเกี่ยวกับวิวัฒนาการการเกิดของคำเรียกสีพื้นฐานอันมีลักษณะสากล
แสดงได้ด้วยแผนภูมินี้

ขาว ดำ	แดง	เขียว เหลือง	เขียว เหลือง	ฟ้า/น้ำเงิน	น้ำตาล	ม่วง ชมพู ส้ม เทา
1	2	3	4	5	6	7

(Berlin & Kay. 1969 ; อ้างในอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538 : 4)

คำเรียกสีในพจนานุกรมฉบับมติชน

ระบบคำเรียกสีภาษาไทยอันปรากฏในพจนานุกรมฉบับมติชน และวิธีการรวบรวมคำเรียกสีในพจนานุกรมฉบับมติชน มีรายละเอียด ดังนี้

คำเรียกสีพื้นฐาน

การศึกษานี้ผู้เขียนตัดสินใจว่าคำเรียกสีใดเป็นคำเรียกสีพื้นฐานตามเกณฑ์ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ทั้ง 3 ประการ คือ

- เป็นคำซึ่งมีรูปศัพท์เดี่ยว (monolexemic) กล่าวคือ เป็นคำซึ่งความหมายของคำทั้งหมด ไม่สามารถทำนายได้จากส่วนหนึ่งส่วนใดของคำนั้น อาทิ “เขียว” “ม่วง”
- ไม่เป็นคำซึ่งระบุสีเฉพาะเฉดที่อาจจัดประเภทอยู่ภายใต้สีอื่นได้ อาทิ “เมืดมะพร้าว” ไม่จัดเป็นคำเรียกสีพื้นฐานเพราะจัดประเภทให้อยู่ภายใต้สีม่วง
- มีความหมายโดดเด่นและมั่นคง คือใช้อย่างสม่ำเสมอโดยปรากฏซ้ำบ่อยๆ

พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยไว้เพียง 12 คำ ดังนี้
ขาว เขียว ชมพู ดำ แดง เทา น้ำเงิน น้ำตาล แสด ฟ้า ม่วง และเหลือง โดยมีวิธีการรวบรวมและให้นิยาม ดังนี้

วิธีการรวบรวม

1.รวบรวมเป็นคำตั้ง

พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีพื้นฐานไว้เป็นคำตั้ง 12 คำ ดังนี้
ขาว ว.สีอย่างสำลี, โดยปริยายหมายความว่า ผุดผ่อง, ปราศจากมลทิน (หน้า 131)
เขียว ว.มีสีอย่างสีใบไม้สด, บางทีหมายถึงสีน้ำเงินหรือครามด้วย เช่น ฟ้าเขียว
ฝนตั้งเค้ามาเขียว โกรธจนหน้าเขียว; กลิ่นเหม็นอย่างกลิ่นใบไม้สดบางชนิด
เรียกว่า เหม็นเขียว (หน้า 147)

ชมพู ว.สีแดงเจือขาว (หน้า 258)

ดำ ว. สีส้อย่างสีถ่านหรือเขม่า, ใช้ประกอบชื่อสิ่งต่างๆ บางอย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสีเป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ฝาดำ มดดำ (หน้า 320)

แดง ว. สีส้อย่างสีแดงหรือสีชาด, ใช้ประกอบชื่อสิ่งต่างๆ บางอย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสี เป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น มดแดง น้ำตาลทรายแดง (หน้า 331)

เทา ว. สีหม่นๆ อย่างสีต้ำผสมขาว (หน้า 439)

ฟ้า ว. เรียกสีน้ำเงินปนขาวว่า สีฟ้า (หน้า 644)

ม่วง ว. สีน้ำเงินปนแดง, เรียกฝ้านุ่งไหมสำหรับผู้ชายนุ่งที่มีสีอย่างนั้นหรือสีอย่างอื่นว่าฝ้าม่วง (หน้า 663)

แสด ว. สีเหลืองปนแดง (หน้า 893)

เหลือง [เหลือง] ว. สีอย่างขมื่น (หน้า 937)

คำเรียกสีเหลืองเจือแดงในภาษาไทยใช้ทั้งคำ “ส้ม” และ “แสด” ดังที่ก้นทิมมา วัฒนธรรมประเสริฐ (2543 : 89) กล่าวไว้ “ผู้ใช้ภาษาไทยหลายคนใช้คำเรียกสีแสด ซึ่งมีลักษณะสีเหลืองปนแดง แต่บางคนจะใช้คำเรียกสีส้ม และสีแสดโดยหมายถึงสีเดียวกัน” แต่พจนานุกรมฉบับมติชนได้รวบรวมคำเรียกสี “แสด” ไว้เพียงคำเดียวเท่านั้น

2. รวบรวมเป็นลูกคำ

พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีพื้นฐานไว้เป็นลูกคำ 2 คำ คือ น้ำเงิน และน้ำตาล อย่างไรก็ตามคำทั้งสองมิได้ถูกรวบรวมเป็นคำหลัก ทว่าผู้เขียนก็ตีความตามเกณฑ์ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ให้คำทั้งคู่เป็นคำเรียกสีพื้นฐาน ดังตัวอย่าง

น้ำ น. ของเหลว เป็นธาตุ 1 ในธาตุ 4 ตามความเชื่อของไทยคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ, ในทางวิทยาศาสตร์ถือเป็นสารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจน...
น้ำเงิน ว. เลื่อมพรายของธาตุเงิน, โดยปริยายใช้เรียกสีอย่างสีฟ้าเข้มว่า สีน้ำเงิน; ..น้ำตาล น. น้ำหวานที่ได้จากวงตาล, โดยทั่วไปใช้เรียกสารประกอบคาร์โบไฮเดรตประเภทโมโนแซ็กคาไรด์ และไดแซ็กคาไรด์ ซึ่งมีรสหวาน... ว. สีคล้ายสีน้ำตาลเคี้ยวแก๊ไฟ (หน้า 468 - 470)

3. เป็นส่วนประกอบในคำตั้ง หรือลูกคำอื่นๆ

พจนานุกรมฉบับมติชน ใช้คำเรียกสีพื้นฐานเป็นส่วนประกอบในคำตั้ง หรือลูกคำอื่นๆ ในลักษณะของคำขยาย เนื่องจากคำเรียกสีในภาษาไทย ส่วนใหญ่เป็นคำวิเศษณ์ซึ่งต้องอยู่หลังคำที่ถูกขยาย ทำให้มีคำเรียกสีพื้นฐานปรากฏในหมวดอักษรตัวอื่นๆ ส่วนใหญ่มักมีความหมายแสดงสีของคำนั้นๆ หรือเป็นชื่อเฉพาะ หรือทำให้เกิดคำประสม อาทิ

กระดาน น. ไม้แผ่นๆ;... กระดานดำ น. กระดานใหญ่มักทาสีดำ ใช้เป็นอุปกรณ์การสอนการเรียน (หน้า 22)

แคแสด น. ไม้ยืนต้น ใบประกอบแบบขนนก ปลายคี่ ดอกสีแดงอมส้ม ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง ช่อดอกตั้ง ผลเป็นฝักแบนยาว ปลายแหลม, บางถิ่นเรียก แคแดง (หน้า 194)

ตองเหลือง น. ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี หรือบางที่เรียกว่า ผีตองเหลือง (หน้า 349)

ตา น. ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ ทำหน้าที่เป็นเครื่องดูรูป;... **ตาขาว** ว. แสดงอาการขลาดกลัว, **ตาเขียว** ว. แสดงอาการโกรธจัด, ตาขุ่นตาเขียว ก็ว่า... **ตาแดง** น. โรคเยื่อหุ้มลูกต้ออักเสบ... (หน้า 364 - 365)

พวงชมพู น. ชื่อไม้เถาขนาดเล็ก.....ดอกสีชมพูรูปหัวใจเล็กๆ.... (หน้า 615)

คำเรียกสีบางคำยังคงเป็นส่วนหน้าของคำตั้ง หรือลูกคำที่มีคำอื่นมาประกอบ ส่วนใหญ่มีความหมายใช้เป็นชื่อเฉพาะ อาทิ

เขียว ว. มีสีเขียวสไปไม้สด... **เขียวก้านมะลิ** ว. สีเขียวอ่อนจางอย่างสีก้านดอกมะลิสด, **เขียวไข่กา** ว. สีเขียวอมฟ้าอ่อนอย่างสีไข่กา... **เขียวหวาน** น. ชื่อแกงเผ็ดที่ใช้พริกขี้หนูสดแทนพริกแห้ง... **เขียวหางไหม้** น. ภูเขาชนิดหนึ่ง ตัวเขียวเข้ม หางสีน้ำตาลคล้ายรอยไหม้เกรียม... (หน้า 147)

ตาดง น. ไม้ไม่ผลัดใบ สูงถึง 25 เมตร เรือนยอดทรงกระบอกแคบ เปลือกต้นสีน้ำตาลอ่อน หลุดออกเป็นชิ้นบางๆ ตามยาว ใบเขียวสด เรียบ มีขนขนาดเล็กใต้ใบ.... (หน้า 320)

แดง ว. สีอย่างสีแดงหรือสีชาด,แดงยอ น. ผ้าสีแดงที่ย้อมด้วยรากยอ เช่น ตัดไม้มาสีลำ ปักทำขึ้นเป็นจอบ สีมุมแดงยอ กลางก็ตัดด้วยผ้าขาว (ประชุมคำพากย์) (หน้า 331)

ฟ้ามุย น. ชื่อกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ดอกสีม่วงอ่อน แต่ละกลีบมีลายม่วงเข้มขวางตลอดกลีบ มีกลิ่นหอมอ่อนๆ (หน้า 644)

วิธีให้นิยาม

1. นิยามด้วยวิธีวิเคราะห์

การนิยามด้วยวิธีวิเคราะห์ คือ วิธีให้บทนิยามโดยบอกลักษณะร่วมหรือลักษณะต่าง วิธีนี้อธิบายคำโดยการบอกประเภทว่าสิ่งที่คำนั้นหมายถึง จัดอยู่ในประเภทอะไร และต่างกับสิ่งอื่นในประเภทเดียวกันอย่างไร (ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2537 : 202) พจนานุกรมฉบับมติชน มักนำลักษณะของสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันมาเปรียบเทียบ เพื่อแสดงให้เห็นสีนัยๆ อาทิ

ขาว ว. สีอย่างสำลี, โดยปริยายหมายความว่า ผุดผ่อง, ปราศจากมลทิน (หน้า 131)

เขียว ว. มีสีเขียวสไปไม้สด, บางทีหมายถึงสีน้ำเงินหรือครามด้วย เช่น ฟ้าเขียว ผืนตั่งเค้ามาเขียว โกรธจนหน้าเขียว; กลิ่นเหม็นอย่างกลิ่นใบไม้สดบางชนิด เรียกว่า เหม็นเขียว (หน้า 147)

ดำ ว. สีอย่างสีถ่านหรือเขม่า, ใช้ประกอบชื่อสิ่งต่างๆ บางอย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสีเป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ฟ้าดำ มดดำ (หน้า 320)

แดง ว. สีอย่างสีแดงหรือสีชาด, ใช้ประกอบสิ่งต่างๆ บางอย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสี เป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น มดแดง น้ำตาลทรายแดง (หน้า 331)

เหลือง [เหลือง] ว. สีอย่างขมิ้น (หน้า 937)

2. นิยามด้วยวิธีสังเคราะห์

การนิยามด้วยวิธีสังเคราะห์ เป็นวิธีให้บทนิยามโดยบอกความสัมพันธ์ของสิ่งที่ต้องการให้บทนิยามกับสิ่งอื่นซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้ว บางครั้งจึงเรียกว่า วิธีบอกความสัมพันธ์..... (ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2537 : 203) พจนานุกรมฉบับมติชน นิยามโดยบอกว่าสีนั้นๆ เกิดจากการผสมกันของสีอะไรบ้าง อาทิ

ชมพู ว.สีแดงเจือขาว (หน้า 258)

เทา ว.สีหม่นๆ อย่างสีด้าผสมขาว (หน้า 439)

ฟ้า ว.เรียกสีน้ำเงินปนขาวว่า สีฟ้า (หน้า 644)

ม่วง ว.สีน้ำเงินปนแดง, เรียกฝ้าม่วงใหม่สำหรับผู้ชายหนุ่มที่มีสีอย่างนั้นหรือสีอย่างอื่นว่าฝ้าม่วง (หน้า 663)

แสด ว.สีเหลืองปนแดง (หน้า 893)

คำเรียกสีพื้นฐานที่ทำหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์หรือคำนาม คือ ใช้เป็นส่วนประกอบของคำตั้งหรือลูกคำอื่น มักจะมีความหมายแฝงร่วมอยู่ด้วย อาจสังเกตได้จากการให้นิยาม อาทิ

ขาว โดยทั่วไปใช้ประกอบคำเพื่อแสดงสีของสิ่งนั้น หรือเป็นชื่อเฉพาะ อาทิ สีผ้าขาว ขมิ้นขาว ดินขาว เป็นต้น ทว่าบางครั้งอาจมีความหมายแฝงไปในทางกลับหรือไม่สู้ อาทิ

ตา น.ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ ทำหน้าที่เป็นเครื่องดูรูป;... **ตาขาว** ว.แสดงอาการขลาดกลัว (หน้า 364 - 365)

ธง น.ผืนผ้าโดยมากเป็นสีและบางอย่างมีลวดลายเป็นรูปต่างๆ..., **ธงขาว** ใช้บอกความจำนงขอหย่าศึกหรือยอมแพ้ (หน้า 549)

เขียว โดยทั่วไปใช้ประกอบคำเพื่อแสดงสีของสิ่งนั้น หรือเป็นชื่อเฉพาะ อาทิ เขียวเสวย เขียวหวาน ยาเขียว เป็นต้น ทว่าในบางครั้งอาจแฝงความหมายเกี่ยวกับการเจ็บป่วย โกรธ อิจฉา อาทิ

ฟก, ฟกซ้ำ ว.บวมซ้ำ, บอบซ้ำ, **ฟกซ้ำดำเขียว** ว.บวมซ้ำตามร่างกายเพราะถูกกระทบกระแทกอย่างแรง (หน้า 809)

เสียง น.สิ่งที่รับรู้ได้ด้วยหู... **เสียงเขียว** ว.อาการที่เปล่งเสียงอย่างโกรธจัด (หน้า 1224)

หน้า น.ส่วนของศีรษะตั้งแต่หน้าผาก... **หน้าเขียว** ว.มีสีหน้าแสดงอาการโกรธจัด เช่น เขาโกรธจนหน้าเขียว; หน้าซึ่งแสดงอาการเจ็บปวดมากเพราะถูกบีบเป็นต้น, โดยปริยายหมายความว่าถูกบีบหรือบังคับหนัก (หน้า 904 - 906)

ดำ โดยทั่วไปใช้ประกอบคำเพื่อแสดงสีของสิ่งนั้น หรือเป็นชื่อเฉพาะ อาทิ ผาดำ เทียนดำ ฝ้าดำ เป็นต้น ทว่าในบางครั้งแฝงความหมายเกี่ยวกับสิ่งไม่ดี ชั่วร้าย อาทิ

แกะ น.ชื่อสัตว์เคี้ยวเอื้อง... **แกะดำ** (สำ) น.คนที่ทำอะไรผิดเพื่อนผิดฝูง ในกลุ่มนั้นๆ (หน้า 153)

ใจ น.สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก นึก และคิด... ใจดำ ว.เห็นแก่ตัว, ไม่เอื้อเฟื้อใคร, ขาดกรุณา น.ความในใจ เช่น พุดถูกใจดำ แห่งใจดำ; จุดดำที่อยู่กลางเป้า (หน้า 329)

แดง โดยทั่วไปใช้ประกอบคำเพื่อแสดงสีของสิ่งนั้น หรือเป็นชื่อเฉพาะ อาทิ ขาแดง ดินแดง คอแดง เป็นต้น ทว่าในบางครั้งแฝงความหมายเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก อาทิ

ข้าว น.ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุล... ข้าวแดงแกงร้อน (สำ) น.บุญคุณ (หน้า 184 - 185)

หน้า น.ส่วนของศีรษะตั้งแต่หน้าผาก...หน้าแดง น.หน้าเต็มไปด้วยเลือดผาด เพราะความกระตือรือร้นหรือโกรธ เป็นต้น (หน้า 904 - 906)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำเรียกสีพื้นฐาน

เมื่อเปรียบเทียบพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 พ.ศ.2525 พ.ศ.2542 ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 และฉบับมติชน (2547) พบว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ ฉบับ พ.ศ.2493 พ.ศ.2525 และฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ทั้งสามฉบับมิได้รวบรวมคำเรียกสีพื้นฐาน “ฟ้า” ไว้ ส่วนฉบับ พ.ศ.2542 และฉบับมติชนซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันที่สุดได้รวบรวมคำเรียกสีดังกล่าวไว้สอดคล้องตามการศึกษาเรื่องคำเรียกสีในภาษาไทย ได้แก่ งานวิจัยของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2538) ประนุท วิชชุโรจน์ (2529) และศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) พบเหมือนกันว่าในภาษาไทยทุกถิ่นมีคำเรียกสีพื้นฐาน “ฟ้า” ปรากฏอยู่ด้วย และถึงแม้คำว่า “ฟ้า” จะมาจากคำว่า “sky” แต่ก็จัดว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้เพราะครอบคลุมทุกสิ่งและมีความหมายโดดเด่นแยกจากสิ่งอื่นๆ อย่างชัดเจน ไม่ได้ใช้เรียกสิ่งของประเภทแคบๆ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538 : 133) แต่อย่างไรก็ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ ก็ยังมิได้รวบรวมคำอีกหลายคำที่มีคำเรียกสีพื้นฐาน “ฟ้า” เป็นส่วนประกอบ อาทิ ฟ้าหลายใจ ฟ้ารั่ว ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ ฟ้าหลังฝน ฟ้าสาบ ฟ้าเหลือง เป็นต้น คนไทยรู้จักและใช้คำเหล่านี้มาเป็นเวลานานแล้ว ผู้เขียนคิดว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ ควรจะเพิ่มเติมคำเหล่านี้ก็ยิ่งทำให้สมบูรณ์มากขึ้น ดังเช่นพจนานุกรมฉบับมติชน (2547) ที่ได้รวบรวมคำเหล่านี้ไว้ด้วย อย่างไรก็ตามพจนานุกรมฉบับมติชนก็ควรบรรจุ คำเรียกสีพื้นฐาน “ส้ม” ไว้ด้วยเช่นกัน

คำเรียกสีไม่พื้นฐาน

การเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยมีกลวิธี 3 แบบ คือ การผสมคำเรียกสีพื้นฐานเข้าด้วยกัน เช่น ม่วงแดง น้ำตาลแดง การใช้คำขยาย เช่น เหลืองอ่อน ม่วงแก่ และการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะ ซึ่งอาจใช้ร่วมกับคำเรียกสีพื้นฐาน เช่น ฟ้าน้ำทะเล แดงเลือดนก หรือใช้คำอื่นๆ เป็นคำเรียกสีแต่ลำพังก็ได้ เช่น ครีม เปลือกมังคุด เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538 : 127)

พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีไม่พื้นฐานไว้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการรวบรวมคำและวิธีการให้นิยาม ดังต่อไปนี้

ลักษณะการรวบรวม

1. รวบรวมเป็นคำตั้ง

คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมไว้เป็นคำตั้งส่วนใหญ่ มักเป็นคำเรียกสิ่งของเฉพาะ อาทิ กรมท่า คราม ครีม ช็อกโกแลต ซาด บรอนซ์ ทับทิม นาก นิล บัวโรย บานเย็น ลาน โศก หมอก และอัญชัน เป็นต้น ดังนี้

กรมท่า [กรมมะ-] (กฎ; โป) น. ส่วนราชการในสมัยก่อน... ว. สีขาบ, สีน้ำเงินแก่, เรียกว่า สีกรมท่า (หน้า 13)

คราม [คราม] น. ผงสีน้ำเงินที่ได้จากต้นคราม ว. สีน้ำเงิน (หน้า 222)

ครีม [ครีม] น. หัวนํ้านมส่วนที่ลอยขึ้นมา;... ว. สีอย่างสีขาวออกเหลือง (อ. cream) (หน้า 223)

ช็อกโกแลต, ช็อกโกเลต น. ขนมหวานทำจากเมล็ดโกโก้และน้ำตาล บางชนิดก็มีไส้หวาน, ว. เรียกสีน้ำตาลไหม้ว่า สีช็อกโกเลต หรือสีช็อกโกแลต (อ. chocolate) (หน้า 349)

ซาด น. วัตถุสีแดงสดชนิดหนึ่งเป็นผงก็มี เป็นก้อนก็มี ใช้ทำยาไทย... ว. สีแดงสดอย่างหนึ่งเรียกว่า สีแดงซาด (หน้า 359)

บรอนซ์ น. สำริด, ผงโลหะที่มีสีแวววาวใช้ผสมสี เช่น สีเงินบรอนซ์ สีทองบรอนซ์; ว. เรียกสีแวววาวอย่างนั้นว่า สีบรอนซ์ (อ. Bronze) (หน้า 488)

ทับทิม น. พลอยสีแดงชนิดหนึ่ง;... ว. สีอย่างพลอยทับทิมหรือสีแดงใสเรียกว่า สีทับทิม (หน้า 425)

โศก ว. สีเขียวอ่อนอย่างสีใบโศกอ่อนเรียกว่า สีโศก (หน้า 823)

อัญชัน ว. ชื่อพรรณไม้ 2 ชนิด... ดอกสีครามแก่ ขาว และม่วงอ่อน ว. เรียกสีน้ำเงินอมม่วงว่า สีอัญชัน (หน้า 962)

คำเรียกสีไม่พื้นฐานบางคำที่พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมเป็นคำตั้งมักใช้จำกัดเพื่อเรียกบางสิ่งเท่านั้น อาทิ

กะเลียว น. สีของม้าชนิดหนึ่ง ลักษณะเขียวอมดำ, เรียกม้าที่มีสีเช่นนั้นว่า ม้ากะเลียว หรือม้าสีกะเลียว (หน้า 70)

ด่อน ว. เผือก, ขาว, ต่างขาว เช่น ควายด่อน (หน้า 315)

หงอก [หงอก] ว. ขาว (ใช้แก่ผมหรือหนวดเครา เป็นต้น ที่เปลี่ยนจากสีเดิมเป็นสีขาว) (หน้า 898)

นอกจากนี้ยังพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ไม่มีลักษณะตามคำจำกัดความของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ดังที่กล่าวไว้แล้ว ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานเฉพาะที่มีอยู่ในภาษาไทย และพจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมไว้เป็นคำตั้งด้วย ดังนี้

กะด่ากะต่าง ว. ด่าๆ ต่างๆ, สีไม่เสมอกัน (หน้า 65)

ขาบ ว. สีน้ำเงินแก่อมม่วง (หน้า 130)

ตะพุ่น ว. สีชนิดหนึ่งคล้ายสีครามจาง เรียกว่า สีตะพุ่น (หน้า 356)

ตุ่น , ว.สีซีดมัวคล้ายผ้าเก่า (หน้า 380)

ทมอ [ทะมอ] ว.สีมอ (หน้า 410)

นวล ว.สีขาวปนเหลืองเล็กน้อย; ผ่องเป็นยองใย, งามผุดผ่อง เช่น ผิวนวล... (หน้า 456)

สวาด [สะหวาด] น.ชื่อไม้เถาเนื้อแข็ง... ว.สีเทาอย่างสีเมล็ดสวาด เรียกว่า สีสวาด (หน้า 847)

สำลान ว.สีเหลืองปนแดง (หน้า 872)

พอน ว.สีเหลืองนวล... (หน้า 618)

2. รวบรวมเป็นลูกคำ

คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมเป็นลูกคำนั้นมีทั้งคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่เป็นคำเรียกของเฉพาะและคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่นำคำเรียกสีพื้นฐานมาประสมกัน อาทิ

ชี้ ก.กริยาที่ถ่ายอาหารออกทางทวารหนัก... **ชี้ม้า** ว.สีเขียวออกเหลืองอย่างสีของมูลม้าแห้ง (หน้า 135-137)

ไข น.ตัวสีปนรุ้ประกอบด้วยเซลล์สีปนรุ้เพศเมีย... **ไขไก่** ว.สีอย่างเปลือกไขไก่ (หน้า 150)

เงิน น.ธาตุโลหะสีขาว เนื้อค่อนข้างอ่อน. (อ. Silver). (ปาก) ว. เรียกสีอย่างธาตุเงินว่า สีเงิน. เงินยวง ว.เรียกสีขาวผ่องเป็นมันปลาบเหมือนสีเงินที่ละลายคว้างในแก้วว่า สีเงินยวง (หน้า 208-209)

ดำ ว.สีอย่างสีถ่านหรือเขม่า... ดำขลับ ว.ดำเป็นมัน ดำปลอด ว.ดำทั้งตัวไม่มีสีอื่นแซม ดำป็น ว.ดำสนิท ดำมะเหม่อม ว.ดำเป็นเงา (หน้า 320)

เลือด น. ของเหลวสีแดงที่ไหลวนเวียนอยู่ในหลอดเลือด...เลือดนก ว.เรียกสีแดงสดว่า สีแดงเลือดนก. เลือดหมู ว.เรียกสีแดงปนดำอย่างสีเลือดของหมูว่า สีเลือดหมู.(หน้า 788)

นอกจากนี้ยังพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่เป็นคำเรียกสิ่งเฉพาะ และพจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมเป็นลูกคำไว้ด้วย อาทิ

ตะกั่ว น.แร่จำพวกโลหะ มีลักษณะอ่อน สีขาวแกมน้ำเงิน ละลายตัวง่าย... **ตะกั่วตัด** ว.สีนภพิราบหรือสีเทาอมฟ้า (หน้า 351)

ส่วนคำเรียกสีไม่พื้นฐานซึ่งนำคำเรียกสีพื้นฐานมาประสมกัน อาทิ

ขาว ว. สีอย่างสำลี, โดยปริยายหมายถึง ผุดผ่อง, ปราศจากมลทิน. ขาวดำ ว.มีเพียงสีขาวกับสีดำ เช่น ภาพหรือภาพยนตร์ที่ถ่ายเป็นสีขาวกับสีดำไม่ใช่สีธรรมชาติ. ขาวเหลือง ว.ลักษณะของผิวที่ออกเหลืองตามแบบชาวเอเชียทั่วไป. (หน้า 131)

พจนานุกรมฉบับมติชน ไม่ได้รวบรวมคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ใช้คำขยาย อาทิ อ่อนแก่ ไว้เป็นคำตั้งหรือลูกคำเลย ทั้งนี้เนื่องจากในภาษาไทยคำขยายคำเรียกสี อาทิ อ่อน แก่ เข้ม จัดสด อาจใช้ขยายคำอื่นๆ ได้ด้วย นอกจากนี้คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่เกิดจากการประสมคำ

เรียกสีพื้นฐานเข้าด้วยกันพบเพียง 2 คำ คือ ขาวดำ และขาวเหลือง แต่อย่างไรก็ตาม พจนานุกรมฉบับมติชนก็รวบรวมคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้ง 2 ประเภทไว้ในคำนิยามของคำอื่นๆ อาทิ

กระทิง น. ชื่อวัวป่าที่ใหญ่ที่สุดชนิด... ขนยาว ตัวสีดำ หรือดำแกมน้ำตาล หน้าผากและขาที่อ่อนลางเป็นสี *ขาวเทาๆ* (หน้า 42)

กระทุน. ชื่อไม้พุ่ม... ใบหนา สีเขียวแก่ใบออกเป็นคู่ๆ ตามกิ่ง... ดอกสีชมพู ผลกลมเมื่อสุกสี *ม่วงดำ* กินได้... (หน้า 43)

กรมท่า [กรมมะ-] ว. สีขาบ, *สีน้ำเงินแก่*, เรียกว่า สีกรมท่า (หน้า 13)

เลือดนก ว. เรียกสี *แดงสด* ว่า สีแดงเลือดนก (หน้า 788)

โศก ว. *สีเขียวอ่อน* อย่างสีใบโศกอ่อน เรียกว่า สีโศก (หน้า 823)

อัญชัญ น. ชื่อพรรณไม้ 2 ชนิด... ดอกสีครามแก่ ขาว และ *ม่วงอ่อน* ว. เรียกสีครามแก่อย่างสีดอกอัญชัญ ว่า สีอัญชัญ (หน้า 962)

โอลด์โรส ว. *สีส้มซีด* (หน้า 992)

วิธีให้นิยาม

1. นิยามด้วยวิธีวิเคราะห์

พจนานุกรมฉบับมติชน มักจะนิยามความหมายเด่นไว้ก่อนแล้วจึงให้นิยามว่าสามารถทำหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์หรือคำนามที่เป็นคำเรียกสีได้ด้วย การนิยามประเภทนี้ใช้มาก โดยเฉพาะการให้คำนิยามคำเรียกสีไม่พื้นฐานประเภทคำเรียกสีเฉพาะ อาทิ

ครีม [ครีม] น. หัวนํ้านมส่วนที่ลอยขึ้นมา;... ว. สีอย่างสีขาวออกเหลือง (อ. cream) (หน้า 223)

ช็อกโกแลต, ช็อกโกเลต น. ขนมหวานทำจากเมล็ดโกโก้และน้ำตาล บางชนิดก็มีไส้หวาน, ว. เรียกสีน้ำตาลไหม้ว่า สีช็อกโกเลต หรือสีช็อกโกแลต (อ. chocolate) (หน้า 349)

ตะกั่ว น. แร่จำพวกโลหะ มีลักษณะอ่อน สีขาวแกมน้ำเงิน ละลายตัวง่าย... **ตะกั่วตัด** ว. สีนอกพิราบหรือสีเทาอมฟ้า (หน้า 351)

ปูน น. หินปูนหรือเปลือกหอยเมื่อถูกเผาจนสลายตัว... **ปูนแห้ง** น. เรียกสีชมพูอย่างหนึ่งคล้ายสีปูนกินกบหมากเมื่อแห้งว่า สีปูนแห้ง (หน้า 704)

2. นิยามด้วยวิธีสังเคราะห์

บางครั้งพจนานุกรมฉบับมติชน จะนิยามโดยบอกว่าคำเรียกสีนั้นประกอบด้วยสีอะไรบ้าง อาทิ

นวล ว. สีขาวปนเหลืองเล็กน้อย; ผ่องเป็นนอยโย, งามผุดผ่อง เช่น ผิวนวล... (หน้า 456)

เลือดหมู ว. เรียกสีแดงปนดำอย่างสีเลือดของหมูว่า สีเลือดหมู (หน้า 788)

สวาด [สะหวาด] น. ชื่อไม้เถาเนื้อแข็ง... ว. สีเทาอย่างสีเมล็ดสวาด เรียกว่า สีสวาด (หน้า 847)

สำลान ว.สีเหลืองปนแดง (หน้า 872)

โอดโรส ว.สีส้มซีด (หน้า 992)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ใช้เรียกจริงในชีวิตประจำวันน้อยมาก คำเรียกสีบางสีที่ใช้บ่อยไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับมติชน จากงานวิจัยของศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) พบว่า ยังมีคำเรียกสีอื่นๆ ที่คนไทยใช้บ่อย อาทิ เม็ดมะปราง ทองอ่อน กาแฟ ชมื่น กาบบัว ลูกหว้า เบจ อิฐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำเรียกสีอื่นๆ ที่สังเกตได้ในชีวิตประจำวันอีก อาทิ นำทะเล ปีกแมลงทับ กะปิ เป็นต้น

ผู้เขียนคิดว่าพจนานุกรมฉบับมติชน ควรจะรวบรวมคำเรียกสีไม่พื้นฐานเหล่านี้ไว้ด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ในการสืบค้นคำ หรือความหมายเกี่ยวกับสี ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมของไทยได้ โดยอาจจะรวบรวมไว้เป็นคำตั้ง เรียงตามลำดับตัวอักษรแยกจากคำเรียกสีพื้นฐานหรือรวบรวมไว้เป็นลูกคำของคำเรียกสีพื้นฐานที่เป็นสีหลักก็ได้ อาทิ

เขียว... เขียวก้านมะลิ... เขียวขี้ม้า... เขียวทองอ่อน... เขียวปีกแมลงทับ... เขียวหัวเป็ด

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าพจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีไม่พื้นฐานไว้อย่างไม่สม่ำเสมอ คำบางคำที่มีความหมายเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานได้ พจนานุกรมฉบับมติชนรวบรวมไว้ในรายการคำโดยระบุชั้ดว่า คำนั้นเป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้เป็นคำเรียกสีได้ อาทิ

ขี้ ก.กริยาที่ถ่ายอาหารออกทางทวารหนัก... **ขี้ม้า** ว.สีเขียวออกเหลืองอย่างสีของมูลม้าแห้ง (หน้า 135-137)

ทับทิม น.พลอยสีแดงชนิดหนึ่ง;... ว.สีอย่างพลอยทับทิมหรือสีแดงใสเรียกว่า สีทับทิม (หน้า 425)

ส่วนคำบางคำที่มีความหมายเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานได้ พจนานุกรมฉบับมติชนก็ไม่รวบรวมไว้ในรายการคำ บางครั้งแม้จะรวบรวมไว้ในรายการคำทว่าก็ไม่ระบุว่าคำนั้นเป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้เป็นคำเรียกสีได้ อาทิ สีกาบบัว สีชมื่น สีทองอ่อน สีบานเย็น สีอำพัน สีอิฐ สีดอกเลา เป็นต้น

กาบบัว น.นกกคล้ายนกยางนา แต่ตัวใหญ่กว่ามาก... มักหากินตามบึง (หน้า 78)

ชมื่น [ชะมื่น] น.พืชล้มลุกจำพวกวาน มีเหง้าเป็นแง่ง เนื้อสีเหลือง ใช้ทำยาหรือย้อมผ้าให้เป็นสีเหลือง มีชื่อเรียกย่อยไปตามแต่ละชนิด (หน้า 117)

ทอง น.ไปไม้ขนาดใหญ่ใช้ห่อของได้... จำนวนไฟที่มีเหมือนกัน 3 ใบ...

ทอง (ถิ่นอีสาน) น.ปลาในวงศ์ของปลาเนื้ออ่อน หรือปลากราย (หน้า 348-349)

บานเย็น น. ชื่อไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นเป็นข้อโปนสีเขียว....บานในตอนเย็นและหุบในตอนเช้า. (หน้า 499-500)

อำพัน น.ยางไม้ที่แข็งเป็นก้อน มีสีเหลืองใสเป็นเงา (หน้า 974)

อิฐ [อิด] น.ดินเผามีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าใช้ในการก่อสร้าง (หน้า 974)

ดอก น. ส่วนของพืชที่งอกจากกิ่งหรือก้าน มีหน้าที่เพื่อการสืบพันธุ์...**ดอกลำตวน**
น. ชื่อขนม...**ดอกลำโพง** น. ต้นมะเขือบัว...**ดอกเล็บ** น. จุดขาวดำที่เล็บ (หน้า 313-315)

หากพจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานที่มีใช้จริงในภาษาไทย
อย่างครบถ้วน และเป็นระบบเดียวกันก็จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องอื่นเกี่ยวข้องกับ
วัฒนธรรมไทยได้อย่างดียิ่ง

คำขยายคำเรียกสิ่ง

พจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำขยายคำเรียกสิ่งไว้ โดยแยกออกต่างหากจาก
คำเรียกสิ่งพื้นฐานและคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน ผู้เขียนจะแบ่งคำขยายคำเรียกสิ่งในพจนานุกรมฉบับ
มติชน เป็น 2 ประเภท คือ คำขยายคำต่างๆ ไปที่นำมาขยายคำเรียกสิ่ง และคำขยายคำเรียก
สิ่งโดยเฉพาะซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. คำขยายคำต่างๆ ไปที่นำมาใช้ขยายคำเรียกสิ่ง

คำขยายประเภทนี้เป็นคำวิเศษณ์ขยายคำอื่นๆ โดยทั่วไปก็ได้ ทั้งยังนำมาใช้เป็น
คำขยายคำเรียกสิ่งก็ได้ อาทิ แก่ อ่อน เข้ม คล้ำ จาง จัด เป็นต้น

จัด ว. ยิ่ง, เต็มที่, เกินปกติมาก, มากหรือหนักไปในทางใดทางหนึ่ง. เช่นระเบียบ
จัด... แดดจัด; แก่เต็มที่ เช่น ผลไม้แก่จัด (หน้า 298)

จาง ว. น้อยไป, ลดไป, ไม่เข้ม, (โดยมากใช้แก่สี รส กลิ่น) (หน้า 303)

แก่ ว. มีอายุมาก เช่น แก่ไปทุกวัน ไม่แก่ เด็กคนนี้แก่กว่าเด็กคนนั้น, อยู่ในวัยชรา
เช่น คนแก่ หลิงแก่, จัด เช่น เหลืองแก่... (หน้า 148)

เข้ม ว. แรงกล้า เช่น รสเข้ม เหล้าเข้ม; แก่ จัด (มักใช้แก่สีและรส) เช่น สีเข้ม (หน้า 198)

คล้ำ [คล้า] ว. ค่อนข้างดำ, ไม่โปร่งใส, หม่นหมอง, เช่น ผิวคล้ำ หน้าคล้ำ (หน้า 228)

อ่อน ว. ไม่กระด้าง เช่น ลีนอ่อน, ไม่จัด เช่น แดดอ่อน, ไม่แก่ เช่น มะพร้าวอ่อน,
ไม่แข็ง เช่น ใจอ่อน, นิม เช่น เนื้ออ่อน, หย่อน เช่น อ่อนเค็ม, น้อย เช่น เหลืองอ่อน, ไม่แรง
เช่น ไฟอ่อน... (หน้า 958)

2. คำขยายคำเรียกสิ่งโดยเฉพาะ

คำที่ใช้เป็นคำขยายคำเรียกสิ่งโดยเฉพาะบางคำใช้ขยายได้เฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทว่า
บางคำสามารถขยายได้หลายสิ่ง ดังนี้

2.1 คำขยายคำเรียกสิ่งขาว ได้แก่ ซีด จี๋ จี๊ว จ้อกวอก โพลง โพลน

ซีด ว. ไม่สดใสเพราะสีจางไป... ขาวอย่างไม่มีนํ้านวล เรียกว่า ขาวซีด (หน้า 381)

จี๋ว ว. คำแต่งคำ ขาว ให้รู้ว่าสีขาวมาก จี๊ว ก็ว่า (หน้า 303)

จี๊ว ว. คำแต่งคำ ขาว ให้รู้ว่าสีขาวมาก จี๊ว ก็ว่า (หน้า 292)

จ้อกวอก ว. ขาวมาก (มักใช้แก่หน้าที่ผัดแป้งไว้ขาวเกินไป) (หน้า 293)

โพลง [โพลง] ว. สว่างแจ่ม, สุกสว่าง, (ขาว) อย่างเห็นเด่นชัด (หน้า 637)

โพลน [โพลน] ว. (ขาว) อย่างเห็นเด่นชัด (หน้า 638)

2.2 คำขยายคำเรียกสีเขียว ได้แก่ ขจี ปี้ ปืด และป้อ

ขจี [ขะ-] ว.งามสดใส, ใช้ในคำว่าเขียวขจี (ข. ขจี หมายถึง ดิบ, อ่อน) (หน้า 160)

ปี้ ว.ชั้นจัด, ยิง, ในคำว่า เขียวปี้ ดำปี้ เค็มปี้ (หน้า 559)

ปืด ว.ใช้ประกอบคำ ดำ หรือ เขียว ว่า ดำปืด เขียวปืด หมายความว่า ดำสนิท เขียวสนิท (หน้า 560)

ป้อ ว.จัด, มาก, เข้ม, มักใช้ประกอบสีดำ หรือสีเขียวว่า ดำป้อ เขียวป้อ (หน้า 560)

2.3 คำขยายคำเรียกสีดำ ได้แก่ ปี้ ปืด ป้อ ป้อ

ปี้ ว.ชั้นจัด, ยิง, ในคำว่า เขียวปี้ ดำปี้ เค็มปี้ (หน้า 559)

ปืด ว.ใช้ประกอบคำ ดำ หรือ เขียว ว่า ดำปืด เขียวปืด หมายความว่า ดำสนิท เขียวสนิท (หน้า 560)

ป้อ ว.ดำมืด, มักใช้ประกอบคำ ปืด เป็น ปืดป้อ (หน้า 560)

ป้อ ว.จัด, มาก, เข้ม, มักใช้ประกอบสีดำ หรือสีเขียวว่า ดำป้อ เขียวป้อ (หน้า 560)

2.4 คำขยายคำเรียกสีแดง ได้แก่ กำ แจ้ แจ็ด แปร๊ด

กำ ว.สุกใส, เข้ม, จัด, (มักใช้กับสีแดงหรือทองที่สุก) (หน้า 120)

แจ้ ว.จัด (ใช้แก่สีแดงหรือแสงแดด) เช่น แดงแจ้, แดดแจ้ (หน้า 327)

แจ็ด (ปาก) ว.จัด, ยิง, ในคำว่า แดงแจ็ด (หน้า 328)

แปร๊ด [แปร๊ด] ว.จัด, มาก (ใช้แก่รสหรือสี) เช่น เบี้ยวแปร๊ด แดงแปร๊ด (หน้า 571)

2.5 คำขยายคำเรียกสีเหลือง ได้แก่ จ้อย อ้อย

จ้อย ว.เป็นคำแต่งคำ เหลือง หรือหวาน ให้รู้ว่าเหลืองหรือหวานจริงๆ เช่น เหลืองจ้อย หวานจ้อย (หน้า 294)

อ้อย ว.คำใช้ขยายกริยา คราง ในคำว่า ครางอ้อย; ใช้เน้นแสดงว่ามาก ในคำว่า เหลืองอ้อย (หน้า 959)

3. ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำขยายคำเรียกสี

3.1 คำขยายคำเรียกสีที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับมติชน ส่วนใหญ่มักเป็นคำขยายคำเรียกสีพื้นฐาน ขาว เขียว ดำ แดง และเหลือง เท่านั้น ทั้งนี้อาจสอดคล้องกับผลการวิจัยของเบอร์ลิน และเคย์ ที่พบว่าสีพื้นฐานที่เกิดขึ้น 4 ลำดับแรกในแต่ละภาษาก็คือ ขาว ดำ แดง เขียว/เหลือง หรืออาจกล่าวได้ว่า คนไทยให้ความสำคัญกับคำเรียกสีพื้นฐาน 4 ลำดับแรกมากกว่าลำดับต่อๆ มา

3.2 พจนานุกรมฉบับมติชน น่าจะเก็บคำขยายคำเรียกสีบางคำที่เจ้าของภาษาใช้แตกต่างกันไปตามถิ่น เพศ อายุ อาชีพ อี้อ อี้ ที่ใช้ขยายคำเรียกสีเขียว ปืดป้อ ที่ขยายคำเรียกสีดำ ไว้ด้วยเพื่อเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

สรุปผลและอภิปรายผล

คำเรียกสีในพจนานุกรมฉบับมติชน ประกอบด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน คำเรียกสีไม่พื้นฐาน และคำขยายคำเรียกสี เมื่อพิจารณาคำเรียกสีตามชนิด พบว่าพจนานุกรมฉบับมติชน รวบรวมคำเรียกสีแต่ละชนิดไว้ 2 ลักษณะ คือ การให้นิยามและการรวบรวมเป็นคำตั้ง ลูกคำ หรือส่วนประกอบของคำตั้งและลูกคำ ลักษณะการรวบรวม ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษา ของ สมชาย สำเนียงงาม (2542) และพระณรงค์กรรณ พุ่มอรัญ (2550) อนึ่งเมื่อเปรียบเทียบ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 พ.ศ.2525 พ.ศ.2542 พจนานุกรมฉบับ เฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 และพจนานุกรมฉบับมติชน พบว่าพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 พ.ศ.2525 และฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ทั้งสามฉบับ มิได้รวบรวมคำเรียกสีพื้นฐาน “ฟ้า” เป็นส่วนประกอบรวมทั้งมิได้บรรจุ คำเรียก สีพื้นฐาน “ส้ม” ไว้ด้วย ส่วนฉบับ พ.ศ.2542 และฉบับมติชน ได้รวบรวมคำเรียกสีดังกล่าวไว้สอดคล้อง ตามการศึกษาเรื่องคำเรียกสีในภาษาไทยงานอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามพจนานุกรมฉบับมติชน ก็ ยังมิได้รวบรวมคำอีกหลายคำที่มีคำเรียกสีพื้นฐาน “ฟ้า” เป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้ผู้เขียนมิได้ นำคำเรียกสีไม่พื้นฐาน ซึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลี สันสกฤต มาศึกษาดังเช่นที่สมชาย สำเนียง งามได้นำมาศึกษาด้วยนั้น เนื่องจากคำยืมดังกล่าวโดยส่วนมากต้องประกอบกับหน่วยคำอื่นๆ ตามกฎการสมาสหรือสนธิในภาษาบาลี สันสกฤต ลักษณะการสร้างคำเรียกสีดังนี้แตกต่างกับ การสร้างคำเรียกสีซึ่งเป็นคำยืมภาษาอังกฤษ และคำเรียกสีภาษาไทยซึ่งสามารถปรากฏได้ แบบหน่วยคำอิสระ เพื่อมิให้เกิดความลึกลับของการจัดประเภทการรวบรวมคำเรียกสี ผู้เขียน จึงมิได้นำคำเรียกสีซึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลี สันสกฤต มาศึกษาด้วย นอกจากนี้คำเรียกสีใน ภาษาไทยก็ยังแสดงให้เห็นประสบการณ์และวัฒนธรรมของคนไทยที่รักธรรมชาติ สนใจความ สวยงามของสิ่งรอบกายทั้งดอกไม้ พืชพรรณ และสัตว์นานาชนิด โดยได้เลือกเอาสีจากสิ่งของ ธรรมชาติเหล่านี้มาเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นที่มีสีคล้ายกัน คำเรียกสีในภาษาไทยจึงมีมากมาย และเป็นคำที่สะท้อนวัฒนธรรมของคนไทยได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กันทิมา วัฒนะประเสริฐ. (เมษายน 2533 – มีนาคม 2534). “สีสันกับสำนวน,”
ภาษาและหนังสือ. 23 (1 – 2), 89-92.
- กาญจนา นาคสกุล. (เมษายน 2528). “คำเรียกสีในภาษาไทย,” ภาษาและวรรณคดีไทย.
2 (1), 43-52.
- ณรงค์กรรณ พุ่มอรัญ, พระ. (2550). “คำเรียกสีในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
พ.ศ.2542,” มลก.วิชาการ. 10 (20), 93-105.

- ประนุก วิชชุโรจน์. (2529). **คำบอกสี่และการรับรู้เรื่องสี่ : การศึกษาที่ตำบลนาอินทร์ อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2537). “การให้บทนิยาม,” ใน **การใช้เหตุผล : ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มดิชน. (2547). **พจนานุกรมฉบับมดิชน**. กรุงเทพมหานคร : พิษณุเศศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2534). **พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. [ม.ป.ป.] **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493**. พระนคร : ม.ป.พ.
-(2531). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
-(2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- ลี. จีอีน. (2545). **การศึกษาเรื่องสี่ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม : เปรียบเทียบความหมายเชิงเปรียบเทียบของสี่และสำนวนที่ใช้สี่ระหว่างภาษาไทยและภาษาเกาหลี**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศตวรรษ เชื้อมหาวิน. (2544). **คำเรียกสี่และการรับรู้สี่ของผู้พูดภาษาไทยลื้อ ลัวะ ม้ง และกะเหรี่ยงในพื้นที่จังหวัดเชียงราย และพะเยา**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภมาส เองฉ้วน. (2543). **คำเรียกสี่และมโนทัศน์เรื่องสี่ของคนไทยสมัยสุโขทัย และสมัยปัจจุบัน**. ดุษฎีนิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย สำเนียงงาม. (2542). “คำเรียกสี่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525,” ใน **ทอถักอักษรา**. นครปฐม : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2538). **คำเรียกสี่และการรับรู้ของชาวจ้วงและชาวไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.